

Марія Галько

Національний університет «Львівська політехніка»

МОДЕЛЬ КОМП'ЮТЕРНОГО СЛОВНИКА ОКАЗІОНАЛІЗМІВ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

У статті розглянуто теоретичні засади та етапи створення комп'ютерного словника okazionalizmів Оксани Забужко. Мова авторки дивує своєю різноманітністю. Проте дотепер не було створено словника новотворів письменниці, тому було вирішено дослідити її творчість і лексикографічно зафіксувати. Також проаналізовано чинні словники цього типу та створено унікальний електронний словник авторських неологізмів письменниці.

Ключові слова: okazionalizm, авторський неологізм, електронний словник, лексикографія, словникова стаття.

The article examines the theoretical foundations and stages of creating a computer dictionary of occasionalisms by Oksana Zabuzhko. The author's language is surprising in its diversity. However, a dictionary of the writer's innovations has not been created so far, so it was decided to research her work and record it lexicographically. Current dictionaries of this type were also analyzed and a unique electronic dictionary of author's neologisms of the writer was created.

Key words: occasionalism, author's neologism, electronic dictionary, lexicography, dictionary article.

Аналіз лексикографічних праць, у яких опрацьовано саме okazionaliznu лексику, засвідчив відсутність єдиних принципів опрацювання такого матеріалу. Кожен науковець розробляє їх відповідно до характеру лексичного матеріалу письменника.

Загалом словник okazіоналізмів має бути не тільки тлумачним, а ще й словотворчим; має бути подано також частину мови, граматичні характеристики, контекст та паспортизацію.

Важливим кроком у дослідженні авторських новотворів став лексикографічний опис okazіоналізмів М. Рильського, здійснений Г. Колесником на початку 1970-х років. Словникова стаття містить реєстрове слово, ілюстративний матеріал і вказівку на першоджерело [2, с. 104].

Багатовекторний опис і класифікацію української okazіональної лексики містить «Тлумачно-словотвірний словник okazіоналізмів» Ж. Колоїз [3]. Словникова стаття складається з двох частин: лінгвістичного і словотвірного аналізу. Перший охоплює граматичні характеристики, визначення, контекст і паспортизацію. Друга частина містить словотвірний аналіз okazіонального утворення, його словотвірні структури. Крім того, дослідниця виділяє семантичні та лексичні okazіоналізми.

Щодо словників мови творів Оксани Забужко слід назвати електронний словник порівнянь Оксани Забужко та Юрія Андруховича на порталі mova.info [4]. Словник працює за таким принципом: спочатку потрібно вибрати складник порівняння: компарандум (те, що порівнюється) або компаратум (те, з чим порівнюється). Далі потрібно обрати концепт, який будується на основі бази даних, у якій кожному лексему віднесено до певного класу, певного концепту: абстрактні відношення, природа, людина, суспільство. Користувач вибирає лише концепт першого рівня (узагальнювальний), концепти інших рівнів подаються для слова-корелята в тому самому вікні. Результат пошуку містить таку інформацію: слово; частота вживання обраного складника порівняння; слово-корелят (компаратум/компарандум); ознака порівняння; характеристика входження компарандума компаратума до концептів; контексти вживання лексеми; модель порівняння; автор. Безумовно, в зібраних образних порівняннях наявна і okazіональна лексика письменниці.

«Словник мови творчих особистостей України другої половини ХХ – першої половини ХХІ ст.» [5] був виданий у 2022 році та фіксує одиниці ідіолекту письменників ХХ та ХХІ ст. Словник створено на основі аналізу та опису творів таких письменників, як Юрій Андрухович, Олесь Гончар, Іван Дзюба, Оксана Забужко, Микола Лукаш, Іван Сверстюк та Григорій Тютюнник. Мікροструктуру словника змодифіковано залежно від особливостей типу описувальної одиниці у мовному вжитку конкретного автора. Словник містить наголос одиниць реєстру, граматичні та стилістичні ремарки, тлумачення, позначки варіантів слів і типів фразеологізмів, уживань слова в порівняльних конструкціях. Саме його ми взяли за основу укладання нашого словника у цій роботі.

Як бачимо, ідіостиль Оксани Забужко вже має лексикографічні описи (як-от у двох проаналізованих нами словниках), проте досі немає словника її авторських новотворів, чим зумовлене наше звернення до цієї проблеми. Джерельною базою нашого словника послуговували такі тексти Оксани Забужко: «Польові дослідження українського сексу», «Казка про калинову сопілку», «Тут могла б бути ваша реклама», «Музей покинутих секретів», «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій», «Let my people go», «Дівчатка», «Сестро, сестро». Усі вони наявні в корпусі української мови ГРАК, яким ми скористалися для автоматизованого вилучення okazionalizmiv. Отже, наш словник є корпуснобазованим, передбачає таку мікροструктуру: реєстрове слово (сортування в алфавітному порядку); граматичний маркер частини мови; тлумачення значення; паспортизована ілюстрація.

Укладання словника здійснювалося в кілька етапів:

1-й етап. Створення підкорпусу. Для створення словника було використано Генеральний регіонально анований корпус української мови (ГРАК) [1]. У ньому створено підкорпус **Oksana_Zabuzhko**, який містить 910 775 токенів.

2-й етап. Пошук ключових слів. Для того щоб виявити авторські новотвори, використовуємо функцію Keywords, яка виділяє ключові слова із створеного підкорпусу. За референтний корпус було взято весь ГРАК-11.

3-й етап. Відбір okazionalizmiv. Усі слова, які входять до словника, вибиралися вручну. Щоб перевірити, чи слово є справді okazionalizmom, здійснюємо пошук цього слово у всьому корпусі. Якщо слово зустрічається у корпусі тільки у творах авторки, його включаємо до вибірки, однак додатково ще перевіряємо за тлумачними словниками.

4-й етап. Пошук значення okazionalizmiv. У пошуку значення спиралися на тлумачні словники української мови СУМ-11 і ВТССУМ за редакцією В. Бусела, адже деякі okazionalizmi авторки є модифікаціями літературних або діалектних слів.

5-й етап. Внесення матеріалів у таблицю Excel. У результаті було отримано електронну таблицю, яка містила такі дані: реєстрове слово (36 одиниць), частиномовна належність, тлумачення, контекст та його паспортизація (назва твору, рік).

6-й етап. Створення електронного словника на платформі Lexonomy. Система написання словників Lexonomy [6] є гнучкою у розробці структури й дизайну словника, дає змогу налаштувати пошук за різними параметрами словникової статті.

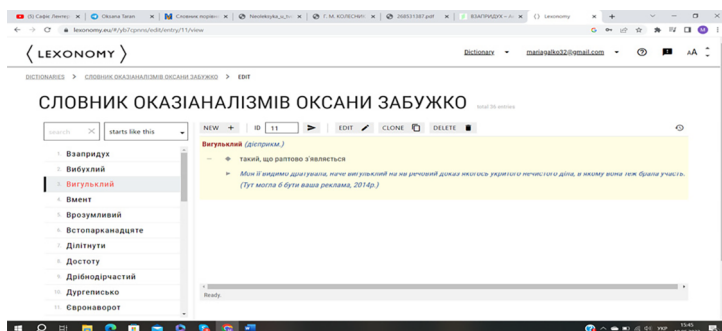

Рис. 1. Вигляд словникової статті на Lexonomy

Реєстрове слово виділене жирним шрифтом, у дужках скорочено подано частину мови (скорочення: приметник — *прикм.*, іменник — *ім.*, дієслово — *дієсл.*, прислівник — *присл.*). Далі синім курсивом наведено ілюстрацію, а в дужках — назва твору та рік його видання (рис. 1).

Отже, ми розробили модель словника okazionalizmів Оксани Забужко. Для його укладання використано корпус ГРАК, а тому цей словник є словником нового покоління комп'ютерної лексикографії — корпуснобазованим. DWS Lexonomy дає змогу створити відкритий онлайн-словник, який наразі містить 36 словникових статей, які не тільки фіксують, а й описують значення okazionalizmів авторки. У перспективі ця лексикографічна праця стане джерелом дослідження не тільки ідіостилю письменниці, а й розвитку мови у період із 90-х років ХХ ст. та початку ХХІ ст.

Список використаних джерел

---

1. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, М. Возняк, М. Крук та ін. Київ, Львів, Єна, 2017–2022. URL: uacorpus.org. Колоїз Ж. В. Оказіоналізми в лексикографії. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2012. Вип. 8. С. 97–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2012_8_14
2. Колоїз Ж. В. Тлумачно-словотвірний словник okazionalizmів. Кривий Ріг : ЯВВА, 2003. 168 с.
3. Маковецька Ю. Словник порівнянь Юрія Андруховича та Оксани Забужко. URL: <http://www.mova.info/porivn.aspx?l1=64>
4. Словник мови творчих особистостей України другої половини ХХ — початку ХХІ століття / наук. ред. Є. А. Карпіловська, З. Г. Козирева. Київ, 2022. URL: https://drive.google.com/file/d/1klVhz0Ogn2KNsi_wVzQslkXdnwRY-_uf/view?
5. Lexonomy. URL: <https://www.lexonomy.eu/>